

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЧЕРВЯКОВА ОКСАНА ВІКТОРІВНА

УДК 342.922

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ
ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Науково-дослідному інституті публічного права, м. Київ.

Науковий керівник – доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
ГЕТЬМАН Євген Анатолійович,
Національна академія правових наук України,
головний науковий співробітник
відділу координації правових досліджень.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ГЕТМАНЕЦЬ Ольга Петрівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків,
завідувач кафедри правового забезпечення
господарської діяльності факультету № 6;

кандидат юридичних наук
ШЕВЧЕНКО Сергій Іванович,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ,
заступник директора ННІ ЗНПК.

Захист відбудеться «27» грудня 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 17.127.07 Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «26» листопада 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гороховська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У Конституції України закріплено право на підприємницьку діяльність, різноманіття форм власності, принципи захисту державою прав суб'єктів підприємницької діяльності. Однак, закріплення певних цінностей не забезпечує їх практичної реалізації та захисту, для чого провідне значення мають інституційний компонент, вдосконалення існуючих і розробка нових засобів захисту, постійний моніторинг господарських відносин на предмет появи нових порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності, переоцінка ролі суб'єктів захисту відповідно до актуальних змін у сфері підприємництва.

Сфера підприємництва є не тільки однією з перших, що визначають питання стану економіки держави, а й однією з найбільш динамічних в аспекті змін технологій ведення підприємницької діяльності, попиту, конкуренції, а також вимог до здійснення господарської діяльності. Ці чинники характеризують складність умов і завдань розвитку підприємництва в будь-якій державі. А в Україні нестабільність національної валюти, проведення антитерористичної операції, операції об'єднаних сил та інші чинники впливають на посилення актуальності питання захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності. За Індексом глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index 2017–2018) з 137 аналізованих держав Україна посіла 81-ше місце у 2018 р. (порівняно з 85-м у 2017 р.). За даними оцінювання Index of Economic Freedom, опублікованими The Heritage Foundation (Washington's No. 1), у 2018 р. Україна серед 186 країн посідає 150-те місце. Таким чином, оцінювання сучасного стану адміністративно-правового механізму захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні для виявлення недоліків його забезпечення та на цій основі вироблення науково підтвердженої теоретико-методологічної концепції реформування й нормативно-правової основи вдосконалення захисту прав підприємців є необхідним для вирішення науковим завданням.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційної роботи включає ряд досліджень з теорії держави та права таких науковців, як: С. А. Дроботов, В. В. Ісаєва, В. С. Ковальський, О. В. Петришин, П. М. Рабінович, М. В. Цвік, Ю. С. Шемшученко та ін. Серед учених-адміністративістів, праці яких було взято за основу, такі як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, В. В. Галунько, І. І. Голосніченко, О. М. Єщук, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, Т. М. Кравцова, Р. С. Мельник, О. М. Музичук, Є. В. Петров, І. М. Риженко, Е. О. Шевченко, І. М. Шопіна та ін. Крім того, у ході дослідження використано також окремі публікації представників науки господарського права, таких як: К. І. Апанасенко, Г. Є. Гаврилюк, О. В. Гарагонич, Н. Ф. Ментух, Н. О. Одрибец, С. Я. Сенюта, С. В. Степанов та ін.

Незважаючи на численні практичні реформи та наукові праці в галузі як адміністративного, так і господарського права, з питань захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, відповідна діяльність потребує вдосконалення, для чого провідне значення має поліпшення її нормативно-правового забезпечення на

базі розробки відповідних питань на теоретичному рівні, що підтверджує актуальність обраної для дослідження теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до положень Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.09.2013 № 686-р, та плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495). Тема дисертації відповідає Переліку перспективних напрямів кандидатських і докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, затверджене постановою Президії Національної академії правових наук України від 18.10.2013 № 86/11.

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає у встановленні особливостей адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, змісту та складових відповідного правового механізму як основи для визначення напрямів удосконалення норм адміністративного законодавства, що є або повинні стати підставою регулювання відповідних питань.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- встановити поняття прав суб'єктів підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового захисту;
- простежити історію розвитку захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;
- з'ясувати сутність та зміст державно-правового механізму захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;
- виділити правові засади захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та визначити місце серед них адміністративно-правового забезпечення;
- сформулювати мету та принципи адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;
- охарактеризувати рівні та напрями адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;
- визначити систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;
- виокремити адміністративно-правові форми та методи забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні
- вивчити зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності та встановити можливості його використання в Україні;
- розробити напрями вдосконалення адміністративного законодавства з питань правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження – адміністративні відносини, що виникають у зв'язку із захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правовий захист прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Методи дослідження включають загальнонаукові та спеціально-юридичні засоби, що в сукупності на основі діалектичного методу пізнання дозволяють виконати всі завдання та досягти мети дослідження.

Застосування логіко-семантичного методу слугувало засобом для вдосконалення понятійно-категоріального апарату науки адміністративного права за рахунок визначення таких понять, як «адміністративно-правовий захист прав суб'єктів підприємницької діяльності» (підрозділ 1.1), «принципи адміністративно-правового забезпечення захисту прав підприємців» (підрозділ 2.1), «адміністративно-правові форми захисту прав підприємців», «методи адміністративно-правового забезпечення захисту прав підприємців» (підрозділ 2.4). Історико-правий метод був використано як основний засіб пізнання закономірностей становлення й розвитку адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності (підрозділ 1.2). На основі поєднання методів аналізу та синтезу, класифікації й групування виділено складові та досліджено загалом механізм адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності (підрозділ 1.3), систему принципів адміністративно-правового захисту прав підприємців (підрозділ 2.1), рівні та напрями адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні (підрозділ 2.2), систему суб'єктів адміністративно-правового захисту прав підприємців (підрозділ 2.3), засоби та способи адміністративно-правового захисту прав підприємців (підрозділ 2.4). Метод порівняння використано для доведення адміністративно-правової природи відносин, які виникають у разі звернення підприємця захистом від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (підрозділи 1.1, 1.4), виділення переваг судової форми захисту (підрозділ 2.4.), встановлення корисного для врахування в Україні досвіду адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності (підрозділ 3.1), виявлення прогалин у законодавстві України, яким визначено відповідальність суб'єктів владних повноважень за порушення прав підприємців (підрозділи 2.4, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних досліджень адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. За результатами дисертації сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації, з яких наукова новизна найбільш повно відображена в таких:

уперше:

– на основі аналізу підстав виникнення та ознак правовідносин захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності від порушень з боку суб'єктів владних повноважень доведено їх адміністративно-правову природу, необхідність регулювання

й охорони нормами адміністративного права, а не господарського, незважаючи на те, що однією зі сторін є підприємець;

– враховуючи специфічні ознаки суб'єктів владних повноважень як учасників господарських відносин та подвійність їх завдань у сфері господарювання, визначено переваги та обґрунтоване провідне значення адміністративного забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, виходячи з необхідності виділення й розвитку таких способів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, які будуть дієвими;

– запропоновано встановлення адміністративної відповідальності суб'єктів владних повноважень за прийняття протиправних нормативно-правового чи індивідуального акту, окремих їх положень;

– обґрунтовано необхідність прийняття нормативно-правового акту, в якому буде визначено підстави, строки та порядок звернення юридичних осіб за захистом своїх прав і законних інтересів в адміністративному порядку щодо рішень, дії чи бездіяльності, унаслідок яких порушено їх права й законні інтереси; створено перешкоди для здійснення їх прав і законних інтересів; на підприємця незаконно покладено які-небудь обов'язки або його незаконно притягнуто до відповідальності;

удосконалено:

– поняття адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, під яким запропоновано розуміти реакцію на порушення прав підприємців уповноважених нормами адміністративного права суб'єктів у визначених формах і методами, які охоплені їх компетенцією, з метою забезпечення та гарантування реалізації прав суб'єктів підприємницької діяльності;

– з метою підвищення ефективності національних способів і засобів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у формі правосуддя, а також для збереження ресурсів ЄСПЛ виділено та систематизовано напрями поліпшення правозахисної практики захисту на державному рівні завдяки використанню досвіду та особливостей вирішення справ ЄСПЛ, а саме запропоновано: 1) врахування в практиці національних судів України кількості та порядку досліджуваних ЄСПЛ питань для встановлення наявності/відсутності порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності, 2) інтерпретацію понять на основі їх тлумачення ЄСПЛ (майно, дискримінація, ефективність засобів правового засобу тощо); 3) застосування критеріїв оцінювання фактів у справі, виділених ЄСПЛ (наприклад, для визначення того, чи було позбавлення права власності пов'язане з інтересами суспільства);

набули подальшого розвитку:

– концепція виділення підгалузі адміністративно-господарського права в системі адміністративного права України для регулювання відносин публічного управління економікою з наданням додаткових аргументів на користь відповідної пропозиції;

– концепція впровадження в Україні інституту повної індивідуальної

конституційної скарги як додаткового, порівняно з визначеними в чинному законодавстві України, засобу захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності на національному рівні, керуючись досвідом регулювання централізованого конституційного контролю Німеччини, Австрії, Іспанії;

– концепція плюралістичного підходу в питанні визначення альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами на зміну теорії державного патерналізму в аспекті уповноваження суддів адміністративних судів України рекомендувати сторонам методи, альтернативні судовому розгляду, зокрема процедуру примирення, медіацію та переговори;

– концепція виділення особливостей суб'єктів адміністративно-правового захисту прав підприємців в Україні у вигляді: 1) подвійності їх завдань щодо захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарських відносин; 2) збіг правопорушника та суб'єкта захисту в разі порушення, оспорення чи невизнання прав суб'єктів підприємницької діяльності суб'єктами владних повноважень (якщо взяти найбільш узагальнену класифікацію суб'єктів адміністративно-правового захисту прав підприємців в Україні на органи держави та органи місцевого самоврядування);

– концепція об'єднання суб'єктів адміністративно-правового захисту прав підприємців в Україні одним поняттям (публічні службовці; публічна служба), оскільки складові статусу державного та муніципального службовця, принципи, мета й завдання державної та муніципальної служби єдині, а от підстави, форми й методи діяльності, а також її наслідки, порядок фінансування передбачають окреме правове регулювання державної та муніципальної служби. У законодавстві України втілення описаних відмінностей і точок перетинання запропоновано у вигляді чотирьох законів для регулювання загальних засад та специфіки статусів суб'єктів адміністративно-правового захисту прав підприємців в Україні: про публічну службу, про державну службу, про службу в органах місцевого самоврядування, про службу в органах виконавчої влади.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження виявляється в тому, що викладені положення можуть бути використані:

– у *нормотворчості* – результати дослідження можуть слугувати підґрунтям для внесення змін до чинного законодавства України при вдосконаленні відповідальності суб'єктів владних повноважень за порушення прав підприємців, з питань компетенції суб'єктів захисту, форм та методів їх діяльності, для розвитку способів і засобів адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності та інших аспектів правозахисної діяльності;

– у *практичній діяльності* державних та недержавних суб'єктів адміністративно-правового захисту результати дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності їх діяльності та її якості, підприємцями – для визначення підстав і порядку звернення захистом своїх порушених, оскаржених чи невизнаних прав на державному

та міжнародному рівні.

– у науковій сфері – результати дослідження можуть бути взяті за основу для подальшої розробки питань адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні;

– у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес» сформульовані в результаті дослідження висновки, пропозиції та рекомендації можуть стати приводом зміни наукових планів, розробки підручників, академічних курсів тощо, а також можуть бути використані як педагогами, так і студентами (курсантами), аспіратами (ад'юнктами) для підготовки до практичних занять, конференцій, круглих столів тощо. Окремі положення дисертаційного дослідження вже впроваджено в навчальний процес ННІ Публічного права (акт про впровадження від 12.03.2018 р., № 112).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 2018 р.); «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (м. Запоріжжя, 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 9 друкованих працях, з них: 5 – статті в наукових фахових виданнях України, 2 – статті в іноземних наукових виданнях та виданнях, що включені до міжнародних науково-метричних баз, 2 – матеріали конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатка. Повний обсяг дисертації становить 226 сторінки, з них основний текст – 191 сторінки. Список використаних джерел містить 201 найменування й займає 26 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми; вказано зв'язок роботи з науковою темою; визначено мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Методологічні засади забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» присвячено визначенню основних рис забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, які покладено в основу формування відповідної дефініції та встановлення сутності відповідного явища правової дійсності, засад його втілення.

У підрозділі 1.1 «Поняття прав суб'єктів підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового захисту» досліджено права підприємців України з погляду

їх розуміння об'єктом захисту.

Господарські права як об'єкт адміністративно-правового захисту визначено як індивідуально-конкретну, вольову, владну міру свободи поведінки суб'єкта господарського права, яка надається з метою задоволення його інтересів у сфері господарських відносин та забезпечена відповідними обов'язками інших суб'єктів і гарантіями держави. Їх ознаками названо таке: 1) сутність прав полягає у визначенні міри дозволеної підприємцю поведінки у сфері господарських відносин; 2) у складі господарської компетенції існує зв'язок прав одного суб'єкта з обов'язками іншого; 3) гарантування реалізації. Їх специфіка виявляється в тому, що господарські права реалізуються в господарських правовідносинах, а їх захист може бути здійснений у межах адміністративних правовідносин. Підставами для цього є порушення, оспорення чи невизнання прав суб'єктів підприємницької діяльності органами держави, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами під час реалізації компетенції наведених суб'єктів у сфері підприємництва.

Обґрунтовано, що різноманіття форм, методів і суб'єктів державного та самоврядного управління сферою підприємництва, а також характер можливих наслідків такого втручання (застосування санкцій, притягнення до відповідальності) зумовлюють визначення першочерговим для вирішення в умовах реалізації Україною євроінтеграційного курсу завдання розвитку підприємництва як базису економіки держави на основі виконання завдання оцінювання законності та доцільності дій суб'єктів, які мають вказані повноваження, а також чіткого визначення меж їх втручання в підприємництво (законність підстав, дотримання строків, діяльність у межах компетенції тощо). До заходів, які сприятимуть досягненню значних перспектив у розвитку підприємництва в коротко- і довгостроковій перспективах в Україні, запропоновано додати розвиток та забезпечення адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Поняття захисту відмежовано від поняття охорони прав суб'єктів підприємницької діяльності. Захист прав суб'єктів підприємницької діяльності визначено як реакцію на порушення таких прав для забезпечення та гарантування їх реалізації самого суб'єкта чи уповноважених на захист суб'єктів у визначених формах дозволеними методами. Охорона здійснюється постійно, а захисту підлягають тільки порушені, оскаржені чи невизнані права суб'єктів підприємницької діяльності. Захист у наведеному визначенні є частиною охорони у вигляді одного з аспектів прояву однойменної функції права. Вказане співвідношення понять аргументовано тим, що в такому разі враховано: 1) виділення охоронної й регулятивної функцій права; 2) відмінність між охоронними й захисними нормами права; 3) те, що його втілення потребує коригувань у законодавстві України тільки в тих аспектах, що стосуються обсягу й значення категорій, виключаючи необхідність перегляду всіх актів законодавства, що передбачає перехід на один з термінів.

У підрозділі 1.2 «Історико-правовий аналіз захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» здійснено компаративістське дослідження адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Історико-правовий аналіз захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні надав змогу виділити такі історичні передумови, які визначають специфіку становлення сучасного підприємництва в Україні, стану і перспектив розвитку захисту прав та законних інтересів підприємців: 1) деукраїнізація (починаючи з Магдебурзького права у XIV–XVI ст.); 2) винищення найбільш активної частини українського етносу (а отже, й осіб, які мали підприємницькі здібності) (починаючи з XIV–XV ст.), 3) посилення ролі держави в економіці та централізація управління економікою (починаючи з XVIII ст.); 4) державна власність на засоби виробництва й деформація інституту підприємництва (XIX–XX ст.).

Ці передумови визначено як підстави віднесення України до держав, які на сьогодні долають наслідки адміністративно-командної системи управління економікою, що базувалася на централізації, державній власності та соціалізмі, на протигагу країнам з розвиненою ринковою економікою, що зумовлює активність, але водночас складності розвитку форм і методів захисту прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. Тим більше, коли йдеться про захист від дії чи бездіяльності органів держави, їх посадових осіб. Адже розвинені засоби контролю, розгалужена система санкцій та відповідальності щодо суб'єктів підприємницької діяльності, велика кількість контролюючих суб'єктів є факторами, що повинні визначати напрями формування механізму захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в незалежній Україні з ринковою економікою, різноманітністю форм власності, децентралізацією влади, сприянням з боку держави розвитку підприємництва.

У підрозділі 1.3 «Сутність та зміст державно-правового механізму захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» визначено складові чого? та проаналізовано їх роль у механізмі державного захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні засобами права.

Обґрунтовано, що державно-правовий механізм захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні в спрощеному вигляді являє собою єдність інструментального, інституційного та діяльнісного компонентів. Серед інструментів провідне значення відведено нормам адміністративного права: матеріальним та процесуальним, а також деліктним адміністративно-правовим нормам як різновиду процесуальних, що мають значні відмінності. Інституційний компонент становлять суб'єкти, уповноважені на здійснення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, серед яких можна виділити державні та недержавні інституції. Діяльнісний компонент державно-правового механізму захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні являє собою правозастосування та нормотворчість. Виділені компоненти розвиваються відповідно до політики держави щодо розвитку

підприємництва.

У підрозділі 1.4 «Правові засади захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та місце серед них адміністративно-правового забезпечення» виділено основні нормативно-правові положення чинного та перспективного законодавства України, які становлять чи становитимуть правову основу адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Встановлено, що право на захист у складі господарської компетенції суб'єктів підприємницької діяльності являє собою підставу правозахисних дій уповноважених суб'єктів у разі порушення, оспорення чи невизнання прав підприємців. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів підприємницької діяльності має місце, коли порушення, оспорення чи невизнання прав здійснено з боку суб'єктів владних повноважень, що зумовлено адміністративно-правовою природою відносин, які виникають у зв'язку з реалізацією підприємцем права на захист в описаному випадку.

Першочергове значення для розвитку підприємництва в Україні має, з одного боку, чітке встановлення повноважень та способів діяльності щодо підприємців у Конституції та законах України, з іншого – оцінювання законності та доцільності втручання в підприємництво з боку органів держави, місцевого самоврядування. І у втіленні обох цих напрямів розвитку підприємництва в Україні переважну роль відіграє адміністративне право в аспекті розвитку та забезпечення адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. Саме адміністративне право охоплює регулювання й охорону тих відносин, які виникають у сфері господарювання між підприємцями та органами держави, місцевого самоврядування, при цьому будуючись на принципах влади й підпорядкування, включаючи забезпечення застосуванням державного примусу та імперативних методів впливу.

Розділ 2 «Зміст та структура адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» присвячено дослідженню сучасних засад, завдань, рівнів, суб'єктів адміністративно-правового захисту прав підприємців, а також форм і методів, які доступні для здійснення правозахисної діяльності.

У підрозділі 2.1 «*Мета та принципи адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні*» визначено сучасне призначення адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та систему принципів, що на сьогодні є основою його реалізації.

Доведено, що мета та принципи адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні змінюються під впливом тенденцій європейської інтеграції України й виділення принципів адміністративного європейського простору.

Мета адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні визначається складністю завдань державних і самоврядних суб'єктів публічного управління у сфері підприємництва, що виявляється в необхідності одночасного: 1) регулювання та охорони господарських відносин, забезпечення соціальної спрямованості економіки, розвитку підприємництва в Україні в умовах ринкової економіки, діяльності підприємців на свій розсуд і ризик, без значних регуляторних повноважень у сфері господарювання, обмеженні права втручання в підприємництво; 2) захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності від порушень з боку всіх суб'єктів господарського права, при цьому захисту прав та законних інтересів усіх суб'єктів господарського права від порушень з боку суб'єктів підприємницької діяльності; 3) суб'єкти, уповноважені на захист прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні, самі можуть бути суб'єктами порушення, оспорення чи невизнання таких прав. Таким чином, на перший план виходить необхідність розробки й упровадження ефективних засобів та способів захисту, коли посягання на права відбувається з боку суб'єктів владних повноважень, серед яких і повноваження на захист. У цьому випадку провідне значення мають норми адміністративного права, адміністративні методи та форми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Характерною рисою принципів адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні названо їх динамічність у вигляді змінюваності відповідно до реформ державного й самоврядного управління у сфері підприємництва. Принципи адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні охоплюють загальні та спеціальні, серед яких спеціальні принципи можуть бути конкретизовані для окремого суб'єкта, уповноваженого здійснювати правозахисну діяльність (наприклад, принципи адміністративного судочинства).

У підрозділі 2.2 «Рівні та напрями адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» виділено рівні, спрямованість адміністративно-правового забезпечення захисту прав підприємців України та проаналізовано міжнародний рівень захисту.

Обґрунтовано, що адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні здійснюється на державному та наддержавному (наднаціональному, міжнародному) рівнях. Міжнародний рівень захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності охоплює функціонування всесвітніх (універсальних) та регіональних правозахисних суб'єктів, з-поміж яких для України провідне значення має ЄСПЛ, захист прав підприємців у якому здійснюється на основі членства держави в Раді Європи та ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 та протоколів до неї.

Аналіз правозахисної практики діяльності ЄСПЛ висвітлює проблему великої

кількості звернень за захистом на наддержавному рівні проти України, а також системного невиконання або тривалого невиконання Україною рішень судів, що призвело до прийняття унікального безпрецедентного рішення вилучення з реєстру ЄСПЛ понад 12 000 заяв проти України з подальшою передачею їх Комітету міністрів Ради Європи з метою сприяння Україні у вирішенні загальними методами проблем національної системи захисту прав, закріплених і гарантованих Конвенцією, що є основою діяльності ЄСПЛ. Це дає підстави для виділення такого напрямку вдосконалення механізму захисту прав підприємців на державному рівні в Україні, як усунення виявленої системної проблеми невиконання чи тривалого виконання судових рішень, вирішення якої здійснюється при взаємодії з Комітетом міністрів Ради Європи і передбачає вдосконалення бюджетних програм, які регулюють засоби виконання рішень суду та платежів на виконання рішень закордонних юрисдикційних органів. Для зменшення кількості звернень до ЄСПЛ доцільним є також проведення аналізу проектів нормативно-правових актів на відповідність Конвенції.

Крім визначеного напрямку, для вдосконалення механізму державного захисту прав підприємців в Україні варто поліпшувати правозастосовну практику судів України, використовуючи досвід та особливості вирішення справ ЄСПЛ із захисту прав на справедливий судовий розгляд, на ефективні засоби правового захисту, на однакове поведіння за порівняно аналогічної ситуації, на вільне володіння своїм майном: 1) кількість та порядок досліджуваних питань Судом для встановлення наявності/відсутності порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності; 2) тлумачення певних понять (майно, дискримінація, ефективність засобів правового засобу тощо); 3) застосування критеріїв оцінювання, виділених ЄСПЛ (наприклад, для визначення того, чи було позбавлення права власності пов'язане з інтересами суспільства). Крім вищенаведеного, рішення ЄСПЛ проти інших держав, крім України, в яких захищаються права підприємців (наприклад, у справі «Baroul Partners-A V. Moldova»), можуть слугувати прикладом та підґрунтям для звернення за захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності України, а також підвищення їх довіри до відповідних засобів захисту.

У підрозділі 2.3 *«Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні»* виділено суб'єктів захисту прав підприємців, що здійснюють адміністративно-правовий захист, та особливості їх діяльності.

Визначено, що система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні в найбільш узагальненому вигляді включає два елементи: державу та місцеве самоврядування. Держава здійснює правозахисну діяльність через свої органи і їх службовців. Якщо взяти широке трактування поняття державна служба, то всіх службовців органів держави можна позначити як державних, хоча ця концепція не втілена в законодавстві України.

Завдання місцевого самоврядування у сфері адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності реалізуються через систему органів місцевого самоврядування та муніципальних службовців.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові форми та методи забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» встановлено й проаналізовано ті засоби та способи, що доступні суб'єктам адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні для здійснення правозахисної діяльності.

Адміністративно-правові форми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні – це юрисдикційні способи вирішення конфліктів між суб'єктами підприємницької діяльності та суб'єктами владних повноважень, які спрямовані на поновлення, встановлення й визнання прав підприємців. Методи адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні – це ті засоби, що застосовуються уповноваженим суб'єктами для поновлення, встановлення й визнання таких прав; забезпечення реалізації законних прав та застосування санкцій до їх порушників.

В узагальненому вигляді адміністративно-правовими формами захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні є нормотворчість та правозастосування, які в компетенції конкретних суб'єктів захисту конкретизуються й набувають вигляду правосуддя, законотворчості, підзаконної нормотворчості, укладення адміністративних договорів, видання індивідуальних актів тощо. Методи захисту включають засоби захисту (наприклад, визнання акту чи окремих його частин протиправним; визнання нечинним нормативно-правового акту чи окремих його положень; скасування індивідуального акту чи окремих його положень; зобов'язання утриматися від вчинення певних дій; встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень тощо) та засоби відповідальності як негативні наслідки, які настають для суб'єкта владних повноважень у разі доведення його вини в порушенні прав суб'єктів підприємницької діяльності, чим порушені й певні приписи законодавства.

Удосконалення методів адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні повинно охоплювати розробку норм, якими за всі дії чи бездіяльність, якими порушуються права суб'єктів підприємницької діяльності, та засоби їх захисту, визначені КАС України, законодавством України була передбачена адміністративна відповідальність.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» присвячено розробці напрямів удосконалення правозахисної діяльності у сфері підприємництва на основі вивчення зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності та можливості його використання в Україні» проаналізовано досвід інших держав у сфері адміністративно-правового забезпечення захисту прав підприємців та виділено ті його аспекти, які можуть бути корисними для використання в Україні.

Особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в окремих країнах – членах ЄС доцільні для врахування в Україні при вдосконаленні механізму захисту прав суб'єктів підприємницької стосовно всіх його компонентів щодо процедури розгляду справ про захист прав суб'єктів підприємницької діяльності, учасників процесу, арсеналу способів і засобів захисту, черговості застосування методів захисту тощо.

Першочергове значення для виділення напрямів удосконалення адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності має досвід країн – членів ЄС, про що свідчить курс України та поглиблення європейської інтеграції з метою набуття членства в ЄС. Щодо інструментального блоку, то йдеться про впровадження в законодавство України принципів європейського адміністративного простору, адаптацію законодавства України до *acquis communautaire*, імплементацію положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014.

З урахуванням досвіду окремих країн стосовно вдосконалення інституційного та діяльного компонентів можна визначити: 1) розширення учасників процесу вирішення спорів з приводу порушення, оспорення чи невизнання прав суб'єктів підприємницької діяльності – запрошення для участі фахівців з різних сфер господарювання, а не тільки юристів; 2) розвиток централізованого конституційного контролю у вигляді впровадження в Україні інституту повної конституційної скарги – звернення за захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності до Конституційного Суду, коли інші засоби захисту були вичерпані; 3) розширення позасудових способів урегулювання спорів (медіація); 4) взаємодію Уряду України з Комітетом міністрів Ради Європи для вирішення системної проблеми невиконання або тривалого виконання Україною судових рішень; 5) подальше використання в Україні інструментів інституційної розбудови, таких як *Twinning*, *TAIEX* тощо.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення адміністративного законодавства з питань правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні» розроблено пропозиції щодо усунення вад та прогалин законодавства України, на основі якого здійснюється адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Удосконалення адміністративного законодавства, що визначає кількість суб'єктів, уповноважених на регулювання й контроль за суб'єктами підприємницької діяльності,

їх компетенцію, форми та методи діяльності, має вирішувати такі завдання:

- 1) зменшення впливу й контролю за підприємництвом: скорочення термінів та спрощення дозвільних процедур, отримання документів дозвільного характеру; зменшення суб'єктів і предметів контролю та нагляду, усунення дублювання їх повноважень, перетинання предметів контролю; регулювання владних повноважень виключно законами України, а не підзаконними актами (приведення всіх підзаконних актів у відповідність до законів та Конституції України);
- 2) розвиток матеріальних і процесуальних гарантій захисту: перегляд чинних норм КАСУ для вдосконалення судового порядку розв'язання спорів з питань порушення, оспорення чи невизнання прав суб'єктів підприємницької діяльності (а) чинні норми КАСУ прямо не вказують на визначення поважності причин пропущення строків звернення до адміністративного суду в рамках судового засідання, не заважаючи зміни ст. 100 в минулій редакції, чинної ст. 123 КАСУ у зв'язку зі змінами адміністративного процесу у 2017 р.; б) потребує уточнення ст. 78 КАСУ на предмет визначення рішення, яким потрібно керуватися при звільненні від доказування, коли існує кілька рішень; в) мінімізація підстав звернень «адміністративний орган проти особи» у ст. 46 КАСУ для виконання завдань адміністративного судочинства; г) ст. 5 КАСУ доповнити положенням про можливість звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ після використання всіх національних засобів юридичного захисту); розробка нових чи вдосконалення вже закріплених адміністративно-правових засобів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності (а) розвиток альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами-приватними особами, включаючи можливе формуванні інституту медіації в адміністративному судочинстві у формі функціонального обов'язку окремих працівників судової гілки влади (судді або іншого співробітника суду, що спеціалізується на медіації); б) запровадження в Україні інституту повної індивідуальної конституційної скарги, керуючись досвідом Німеччини, Австрії та Іспанії (1) конституційний суд не повинен здійснювати контроль як суд загальної юрисдикції вищої інстанції, а повинен обмежуватися лише розглядом конституційності закону чи його окремого положення; 2) розробка процедури попереднього допуску (приймання) скарг до розгляду); в) розширення підстав притягнення до відповідальності суб'єктів, винних у порушенні прав підприємців: зміна ст. 166-21 КУпАП на предмет її доповнення такими адміністративними правопорушеннями, як прийняття протиправного нормативно-правового, індивідуального акту чи окремих їх положень; г) визначення поняття рейдерства та розробка способів і засобів його запобігання та протидії;
- 3) упровадження міжнародних і європейських стандартів з питань правового захисту прав у законодавство України: приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*; імплементація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014; перевірка розроблюваного законодавства України на відповідність Конвенції про захист прав людині основоположних свобод від 04.11.1950 та Протоколам до неї.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексний аналіз адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. За результатами дослідження отримано такі висновки.

1. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів підприємницької діяльності являє собою реакцію на порушення, оспорення чи невизнання таких прав для забезпечення та гарантування їх реалізації уповноважених суб'єктів у визначених нормах адміністративного права формами і методами.

2. Специфіка прав суб'єктів підприємницької діяльності як елементу їх господарської правосуб'єктності, який стає об'єктом правового захисту в разі порушення, оспорення чи невизнання, полягає в тому, що: 1) реалізація таких прав відбувається в межах господарських відносин, які регулюються нормами господарського права, а захист може бути реалізований на основі норм не тільки господарського, а й адміністративного, кримінального та інших галузей права; 2) господарська правосуб'єктність є динамічною в аспекті кількості прав у структурі господарської компетенції окремого підприємця залежно від індивідуальних обставин здійснення ним підприємницької діяльності.

3. Державно-правовий механізм захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні у спрощеному вигляді являє собою єдність інструментального, інституційного та діяльнісного компонентів. До заходів, які сприятимуть досягненню значних перспектив у розвитку підприємництва в коротко- і довгостроковій перспективах, доцільно додати розвиток адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні в аспекті інституційної оптимізації (збільшення суб'єктів захисту при зменшенні контролюючих суб'єктів); інструментальної (удосконалення адміністративно-правових форм та методів захисту; розвиток адміністративно-правових засобів захисту; вдосконалення нормативно-правових засад захисту); підвищення якості та ефективності правозахисної діяльності.

4. Правовою засадою адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності є наявність у структурі їх господарської правосуб'єктності права на захист, визначеного в Конституції України та конкретизованого в нормах інших нормативно-правових актів України, включаючи норми адміністративного права. Підставою реалізації права на захист суб'єктом підприємницької діяльності є порушення, невизнання або оскарження його прав, що охоплюють дві умови: 1) невиконання чи недотримання норм законодавства суб'єктом владних повноважень; 2) відповідні дії суб'єкта владних повноважень порушують, ними не визнається чи

оскаржується право суб'єкта підприємницької діяльності.

5. Провідну роль у захисті прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні відіграє його адміністративно-правове забезпечення в питаннях: 1) регулювання форм діяльності, методів, які дозволено використовувати для здійснення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності з боку органів держави, 2) визначення меж повноважень суб'єктів владних повноважень у сфері господарювання, 3) встановлення складів адміністративних порушень у сфері підприємництва; 4) врегулювання порядку вирішення конфліктів підприємців та суб'єктів владних повноважень, 5) регламентації відповідальності суб'єктів владних повноважень за порушення прав суб'єктів підприємницької діяльності.

6. Метою адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні є розробка та впровадження ефективних щодо суб'єктів владних повноважень способів і засобів захисту, а також удосконалення вже закріплених, враховуючи багатоаспектність напрямів управлінської державної та самоврядної діяльності у сфері підприємництва, складність завдань у відповідній сфері.

7. Принципами адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні визначено такі, як: 1) відповідальності суб'єктів владних повноважень; 2) різноманіття форм захисту; 3) свободи вибору способу захисту прав та законних інтересів суб'єктом господарювання; 4) розвитку засобів захисту; 5) неприпустимості негативного впливу нормативно-правового чи індивідуального акту на права суб'єктів підприємницької діяльності; 6) однакового розгляду аналогічних справ (недискримінації); 7) дії всіх суб'єктів захисту в межах та в спосіб, визначених законами України; 8) використання найкращого досвіду захисту й запровадження інституту омбудсмена та бізнес-омбудсмена для розгляду скарг підприємців; 9) прозорості захисту й відкритості доступу до результатів правозахисної діяльності; 10) гласності.

8. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні здійснюється на державному та наддержавному (наднаціональному, міжнародному) рівнях. Міжнародний рівень захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності охоплює функціонування всесвітніх (універсальних) і регіональних правозахисних суб'єктів, з яких для України провідне значення має ЄСПЛ.

9. Для вирішення проблем: 1) підвищення ефективності судового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності на державному рівні; 2) збереження ресурсів ЄСПЛ на міжнародному рівні за рахунок усунення системних проблем судової влади в Україні – виділено та систематизовано напрями поліпшення правозахисної практики захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності на державному рівні у формі правосуддя завдяки використанню досвіду та особливостей вирішення справ ЄСПЛ із захисту прав на справедливий судовий розгляд, на ефективні засоби правового захисту,

на однакове поводження за порівняно аналогічної ситуації, на вільне володіння своїм майном: 1) враховувати в практиці національних судів України кількість та порядок досліджуваних ЄСПЛ питань для встановлення наявності/відсутності порушень прав суб'єктів підприємницької діяльності, 2) виходити при інтерпретації понять з їх тлумачення ЄСПЛ (майно, дискримінація, ефективність засобів правового засобу тощо); 3) застосовувати критерії оцінювання, виділені ЄСПЛ (наприклад, для визначення того, чи було позбавлення права власності пов'язане з інтересами суспільства).

10. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні включає державний і недержавний елементи, що відрізняються підставами, формами, методами та наслідками захисту. Держава як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні діє через органи й державних службовців (у широкому розумінні категорії «державна служба» як служба в усіх органах держави). Недержавна складова системи включає діяльність органів і службовців місцевого самоврядування (муніципальних службовців), уповноважених на захист прав суб'єктів підприємницької діяльності.

11. Адміністративно-правові форми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні – це юрисдикційні способи вирішення конфліктів між суб'єктами підприємницької діяльності та суб'єктами владних повноважень, які спрямовані на поновлення, встановлення й визнання прав підприємців, які в узагальненому вигляді охоплюють нормотворчість та правозастосування.

12. Методи адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні – це ті засоби, що застосовуються уповноваженими суб'єктами для поновлення, встановлення й визнання таких прав; забезпечення реалізації законних прав та застосування санкцій до їх порушників. Методи захисту включають засоби поновлення, встановлення й визнання прав суб'єктів підприємницької діяльності та засоби відповідальності.

13. Напрямами вдосконалення механізму забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності на основі врахування досвіду адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької в рамках за кордоном є: 1) розширення учасників процесу вирішення спорів з приводу порушення, оспорення чи невизнання прав суб'єктів підприємницької діяльності – запрошення для участі фахівців з різних сфер господарювання, а не тільки юристів; 2) розвиток централізованого конституційного контролю у вигляді впровадження в Україні інституту повної конституційної скарги – звернення за захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності до Конституційного Суду, коли інші засоби захисту були вичерпані; 3) розширення позасудових способів урегулювання спорів (медіація); 4) взаємодія уряду України з Комітетом міністрів Ради Європи для вирішення системної проблеми невиконання або тривалого виконання Україною судових рішень; 5) подальше

використання в Україні інструментів інституційної розбудови, таких як Twinning, TAIEХ тощо.

14. Удосконалення адміністративного законодавства, що визначає кількість суб'єктів, уповноважених на контроль за суб'єктами підприємницької діяльності, їх компетенцію, форми та методи діяльності, має вирішувати завдання: 1) зменшення впливу й контролю за підприємництвом; 2) розвитку матеріальних і процесуальних гарантій захисту; 3) упровадження міжнародних і європейських стандартів з питань правового захисту прав в законодавство України, перш за все, через адаптацію законодавства України до правової системи ЄС, імплементацію положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Червякова О. В. Міжнародний рівень захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності України: діяльність європейського суду з прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Вип. 41. Т. 4. С. 127–130.

2. Червякова О. В. Органи держави як суб'єкти адміністративно-правового захисту прав підприємців в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2017. Вип. 2. Т. 4. С. 145–150.

3. Червякова О. В. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів підприємницької діяльності як напрямок розвитку підприємництва в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 3. С. 156–160.

4. Червякова О. В. Роль адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1. С. 189–193.

5. Червякова О. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення захисту прав підприємців та можливість його використання в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3. С. 167–172.

Статті в іноземних наукових виданнях та виданнях, що включені до міжнародних науково-метричних баз

6. Червякова О. В. Понятие административно-правовой защиты прав субъектов предпринимательской деятельности. *Право и политика*. 2017. № 1. С. 103–108.

7. Червякова О. В. Права субъектов предпринимательской деятельности как объект административно-правовой защиты. *Право и Закон*. 2018. № 1. С. 66–70.

Матеріали конференцій

8. Червякова О. В. Підстави адміністративно-правового захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії*

та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.). Київ : Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 77–83.

9. Червякова О. В. Місце прав підприємців серед цінностей, які в Україні захищаються адміністративним правом в контексті сучасної концепції охорони прав людини. *Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2018 р.). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 93–99.

АНОТАЦІЯ

Червякова О. В. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2018.

В дисертаційній роботі здійснено комплексний аналіз адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності як реакції уповноважених суб'єктів на порушення, оспорення чи невизнання таких прав для забезпечення та гарантування їх реалізації.

Доведено, що сферою дії господарського права не охоплено регулювання відносин, коли порушником прав підприємця є суб'єкт владних повноважень. Такі правовідносини характеризуються ознаками, виділення яких вказує на їх адміністративну правову природу, а тому необхідність регулювання й охорони нормами адміністративного права, а не господарського, незважаючи на те, що однією зі сторін є підприємець. Забезпечення захисту нормами адміністративного права зумовлює його найбільшу ефективність.

Провідну роль у захисті прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні відіграє його адміністративно-правове забезпечення в питаннях регулювання форм діяльності, методів, які дозволено використовувати для здійснення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності з боку органів держави; визначення меж повноважень суб'єктів владних повноважень у сфері господарювання; встановлення складів адміністративних порушень у сфері підприємництва; врегулювання порядку вирішення конфліктів підприємців та суб'єктів владних повноважень; регламентації відповідальність суб'єктів владних повноважень за порушення прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключові слова: захист прав підприємців, адміністративно-правовий захист, форми адміністративно-правового захисту, методи адміністративно-правового захисту, адміністративно-правове забезпечення захисту, принципи захисту, рівні захисту, розвиток підприємництва.

АННОТАЦИЯ

Червякова О. В. Административно-правовое обеспечение защиты прав субъектов предпринимательской деятельности в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Классический приватный университет, Запорожье, 2018.

В диссертации осуществлен комплексный анализ административно-правового обеспечения защиты прав субъектов предпринимательской деятельности как реакции уполномоченных субъектов на нарушение, оспаривание или непризнание таких прав для обеспечения и гарантирования их реализации.

Доказано, что сферой действия хозяйственного права не охвачено регулирование отношений, когда нарушителем прав предпринимателя является субъект властных полномочий. Правоотношение, которое возникает при реализации предпринимателем права на защиту, характеризуются признаками, выделение которых указывает на их административную правовую природу, а потому существует необходимость регулирования и охраны нормами административного права, а не хозяйственного, несмотря на то, что одной из сторон является субъект предпринимательской деятельности. Обеспечение защиты нормами административного права обуславливает его наибольшую эффективность, поскольку охватывает разработку и внедрение эффективных относительно субъектов властных полномочий способов и средств защиты. Ведущую роль в защите прав субъектов предпринимательской деятельности в Украине играет его административно-правовое обеспечение в вопросах регулирования форм деятельности, методов, которые разрешено использовать для осуществления защиты прав субъектов предпринимательской деятельности; определения границ полномочий субъектов властных полномочий в сфере хозяйствования; установления составов административных нарушений в сфере предпринимательства; регулирования порядка разрешения конфликтов предпринимателей и субъектов властных полномочий; регламентации ответственности субъектов властных полномочий за нарушение прав субъектов предпринимательской деятельности.

Государственно-правовой механизм защиты прав субъектов предпринимательской деятельности в Украине в упрощенном виде предложено понимать как единство инструментального, институционального и деятельностного компонентов. К числу мероприятий, которые будут способствовать достижению значительных перспектив в развитии предпринимательства в краткосрочной и долгосрочной перспективах, предложено добавить развитие административно-правового обеспечения защиты прав субъектов предпринимательской деятельности в Украине в аспекте институциональной оптимизации (увеличение субъектов защиты при уменьшении контролирующих субъектов) и инструментальной (совершенствование административно-правовых форм и методов защиты, развития административно-правовых средств защиты; совершенствование нормативно-правовых основ защиты); повышение качества и эффективности правозащитной деятельности.

Ключевые слова: защита прав предпринимателей, административно-правовая

защита, формы административно-правовой защиты, методы административно-правовой защиты, административно-правовое обеспечение защиты, принципы защиты, уровни защиты, развитие предпринимательства.

SUMMARY

Cherviakova O.V. Administrative and Legal Provision for the Protection of the Rights of Business Entities in Ukraine. – Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law». – Classical Private University, Zaporizhzhia, 2018.

The author of the dissertation has studied the comprehensive analysis of administrative and legal provision for the protection of the rights of business entities as a reaction of authorized subjects to violations, objections or non-recognition of such rights in order to ensure and guarantee their implementation.

It has been proved that the sphere of commercial law does not cover the regulation of relations, when the subject of authoritative powers is the perpetrator of the rights of an entrepreneur. Such legal relations are characterized by the features, the allocation of which indicates their administrative and legal nature, and therefore the need for regulation and protection by the norms of administrative law, but not commercial one, despite the fact that one of the parties is an entrepreneur. Guaranteeing of the protection by the norms of administrative law makes it the most effective.

The leading role for the protection of the rights of business entities in Ukraine has its administrative and legal provision in matters of regulation of the forms of activity, methods that are allowed to be used by state authorities for the protection of the rights of business entities; determination of the limits of powers of the subjects of authoritative powers in the field of economic management; establishment of corpus delicti of administrative offenses in the field of entrepreneurship; settling the procedure of resolving conflicts of entrepreneurs and the subjects of authoritative powers; regulation of the liability of the subjects of authoritative powers for the violation of the rights of business entities.

Key words: protection of entrepreneurs rights, administrative and legal protection, forms of administrative and legal protection, methods of administrative and legal protection, administrative and legal provision of protection, principles of protection, levels of protection, development of entrepreneurship.

ЧЕРВЯКОВА ОКСАНА ВІКТОРІВНА

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ
ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Підписано до друку 21.11.2018.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 44–18АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.